

ДОКУМЕНТ ЗА ЈАВНИ ПОЛИТИКИ
СОСТОЈБАТА НА ЖЕНИТЕ РОМКИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА ОД АСПЕКТ НА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА
КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ЕЛИМИНАЦИЈА НА СИТЕ ФОРМИ НА
ДИСКРИМИНАЦИЈА ВРЗ ЖЕНИТЕ (ЦЕДАВ)

ПРЕГЛЕД НА СОСТОЈБАТА ВО ОДНОС НА УЧЕСТВОТО ВО
ЈАВНИОТ И ПОЛИТИЧКИ
ЖИВОТ

Издавач:

Здружение Национален ромски центар

НАЦИОНАЛЕН РОМСКИ ЦЕНТАР

ул. Доне Божинов бр.11/5, 1300 Куманово

тел/факс: 031/ 427-558

e-mail: info@nationalromacentrum.org

web: www.nationalromacentrum.org

www.ednomagazine.com

Авторка:

Благородна Шопова

Проект „Зајакнување на жената Ромка во Република Северна Македонија“

Документот за јавни политики е изработен во рамките на проектот „Зајакнување на жената Ромка во РСМ“ кој го имплементира **Национален ромски центар** со поддршка на **We Effect**. Проектот се имплементира во 6 општини: Куманово, Кочани, Кичево, Штип, Прилеп и Велес во период од 01.05.2019 – 31.12.2020г. Главна цел на проектот е подобрување на социо-економскиот статус и социјална инклузија на жената Ромка и млади во Северна Македонија.

Овој материјал е целосно финансиран од Шведска агенција за меѓународна соработка и развој - Sida и Шведската организација за развој We Effect. Sida и We Effect не се одговорни за презентираниот мислење во публикацијата. Авторите се одговорни за содржината.

Септември, 2020

1. ВОВЕД

Соочени со пречки при пристапот до можности за здравствена заштита, образование, вработување, домување, лична документација и пристоен живот, Ромите се оставени на маргините на општеството. Тие се најмаргинализирана заедница, но истовремено и најбројното етничко малцинство во Европа, чиј број се проценува дека е помеѓу 10 и 12 милиони. Во Република Северна Македонија, според податоците од пописот во 2002 година, бројот на ромската популација изнесува 53.879 луѓе (2.7 проценти), но според податоците на Советот на Европа, се проценува дека во земјава живеат помеѓу 134,000 and 260,000 Роми¹.

Жените Ромки се секојдневно изложени на повеќекратна и интерсекциска дискриминација во рамки на нивните заедници, но и надвор од нив. Во рамки на нивните заедници, патријархалниот систем на вредности, кој всушност е присутен во сите заедници, силно наметнува очекувања во однос на улогата на жената во семејството и општеството. Надвор од нивните заедници, доминираат негативни перцепции и стереотипи за жените Ромки. Да се биде жена во рамки на патријархален систем и да се припаѓа кон социјално исклучена и стигматизирана група е причина за нивна дискриминација². И покрај тоа што не е единствена, интеракцијата помеѓу родот и етничката припадност претставува една од главните интеракции во рамките на дискриминацијата врз жените Ромки³.

Како резултат на нееднаквите можности и изложеноста на интерсекциската дискриминација, жените Ромки, во поголема мера, живеат во сиромаштија и социјално исклучување. Како што нагласува Советот на Европа, ниското образовно достигнување, високите стапки на нередовна посетеност и напуштање на училиштата, високите стапки на невработеност и лошите можности за вработување ги лишуваат жените и девојчињата Ромки од реални можности за интеграција и целосно учество во општеството. Жените и девојките Ромки се изложени на поголем ризик од насилство врз жени и семејно насилство и ранливи на експлоатација и трговија со луѓе.

И покрај заложбите и напорите на заедниците во насока на унапредување на заштитата на основните човекови права на жените Ромки, тие остануваат социјално, економски и културно маргинализирани. Нееднаквите можности на жените Ромки во сите аспекти на човековиот развој се коси со вредностите за човекови права, еднаквост и социјална правда.

-
- 1 Council of Europe (2012), Document prepared by the Support Team of the Special Representative of the Secretary General of the Council of Europe for Roma Issues
 - 2 Federación Nacional de Asociaciones de Mujeres Gitanas, KAMIRA, Roma Women Research- Report on Spain
 - 3 Fundación Secretariado Gitano (2019), GUIDE ON INTERSECTIONAL DISCRIMINATION

2. ИНФОРМАЦИИ ЗА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Здружението Национален ромски центар од Куманово спроведе истражување кое има цел да идентификува можни решенија за ефикасно спроведување на Заклучните коментари на Комитетот за елиминација на дискриминацијата врз жените за шестиот периодичен извештај на државата (2018)⁴, со фокус на препораките за жените Ромки во доменот на образование, вработување, здравство, домување, пристап до лична документација и учество во јавниот и политички живот.

Истражувањето овозможи да се добијат сознанија за состојбата на жените Ромки во доменот на образование, вработување, здравство, домување, пристап до лична документација и учество во јавниот и политички живот.

Преку примена на принципот одоздола нагоре, теренското истражување исто така овозможи да се добијат сознанија за проблемите, но и да се идентификуваат можни решенија за унапредување на состојбата на

4 Комитет за елиминација на дискриминацијата врз жените (2018), Заклучни коментари за шестиот периодичен извештај на поранешната Југословенска Република Македонија (CE-DAW/C/MKD/CO/6)

жените Ромки во клучните области на политика. Заклучоците и препораките се прикажани на начин на кој се очекува да доведат до промена на релевантни политики кои ги засегаат или се од интерес на жените Ромки.

Истражувањето по својот карактер е квалитативно. Како техники за собирање на податоци се применуваа анализа на документи и фокус група. Преку анализа на достапни документи, истражувања, публикации, и јавни политики кои се однесуваат на Ромите и жените Ромки се овозможи добивање сознанија за состојбата на жените Ромки во приоритетните области на политика. Преку примена на техниката фокус група се овозможи собирање на длабински информации за ставовите и перцепциите на жените Ромки во однос на состојбата на жената Ромка во доменот образование, вработување, здравство, домување, пристап до лична документација и учество во јавниот и политички живот, а исто така и сознанија за видувањата на жените Ромки за можните начини за унапредување на статусот на жените во приоритетните области на политика. За реализирање на шест фокус групи за шесте утврдени приоритетни области на политика, се подготвија шест полуструктурирани прашалници. Во фокус групите учествуваа 52 жени Ромки, на возраст од 18 до 55 години од општините Куманово, Велес, Прилеп, Кочани, Штип и Кичево.

Комитетот ЦЕДАВ во Заклучните коментари за шестиот периодичен извештај⁵ ја истакна тешката положба на жените Ромки и забележа дека јавните политики и стратегии за жените Ромки имаат ограничено влијание во неколку критични области. Затоа Комитетот ѝ препорачува на државата да преземе мерки со цел да обезбеди подобрување на состојбите на жените Ромки во доменот на образование, вработување, домување и пристап до здравствени услуги. Комитетот ѝ препорачува на државата да промовира еднакво учество на жените Ромки во процесите на донесување одлуки на сите нивоа, да ги зајакне мерките за пристап до документи за лична идентификација, како и решавање на исклучувањето и интерсексиските облици на дискриминација со кои се соочуваат жените Ромки.

Клучните наоди и препораки од истражувањето во доменот учество на жените Ромки во јавниот и политички живот се сумирани во единствен документ за јавни политики, со цел зголемување на вклученоста на жените Ромки во јавниот и политички живот. Документот е наменет за сите засегнати страни, особено за креаторите на политики и носителите на одлуки.

5 Ибид.

3. КРАТОК ПРЕГЛЕД НА КОНВЕНЦИЈАТА ЗА ЕЛИМИНАЦИЈА НА СИТЕ ФОРМИ НА ДИСКРИМИНАЦИЈА ВРЗ ЖЕНИТЕ (ЦЕДАВ) И НЕЈЗИНИОТ ФАКУЛТАТИВЕН ПРОТОКОЛ

Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените (ЦЕДАВ)⁶ е најзначајниот меѓународен инструмент за унапредување и заштита на правата на жените. Конвенцијата⁷ е усвоена од Генералното собрание на Обедниетите Нации на 18 декември 1979 година, а стапи во сила на 03 септември 1981 година. Конвенцијата ја дефинира дискриминација врз жените врз основа на полот, утврдува сет на граѓански, политички, економски, социјални и културни права на жените и идентификува клучни области кои се значајни за унапредувањето на состојбата на жените. Истовремено дефинира чекори за развивање на политики за елиминација на сите форми на дискриминација на жените, врз основа на еднаквоста со мажите. Конвенцијата бара не само формална, туку и суштинска еднаквост меѓу мажите и жените.

Во 1982 година, воспоставен е Комитетот за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените. Комитетот како родово специфично тело за човекови права, е составен од 23 независни стручни лица за правата на жените со цел следење на имплементација на Конвенцијата од страна на државите-членки. Државите-членки на Конвенцијата ги номинираат членовите на Комитетот.

Конвенцијата ја дефинира дискриминацијата врз жените како „секое разликување, исклучување или ограничување во поглед на полот, што има за последица или цел да го загрози или оневозможи признавањето, остварувањето или вршењето на човековите права на жените и основни слободи на политичко, економско, општествено, културно, граѓанско или друго поле без оглед на нивната брачна состојба, врз основа на рамноправност на мажите и жените“.

Од државите кои ќе ја ратификуваат Конвенцијата, се очекува да го вградат принципот на еднаквост меѓу мажите и жените во своите уставни закони, да усвојат законодавни и други мерки за забрана на дискриминацијата врз жените, да воспостават соодветни тела и институции за заштита од дискриминацијата, да ги изменат или укинат законите, прописите, обичаите и практиките што претставуваат причина за дискриминација врз жените. Конвенцијата овозможува отстранување на дискриминацијата врз жените од страна на кое било лице, организација или претпријатие.

Државите-членки имаат обврска да поднесат иницијален извештај до Комитетот ЦЕДАВ, во рок од една година откако Конвенцијата ќе стапи во сила, а потоа и редовни периодични извештаи на секои четири години,

6 Конвенција за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените

7 Терминот „ЦЕДАВ“ и терминот „Конвенцијата“ во овој документ се користат наизменично

но и вонредни и други извештаи секогаш кога Комитетот тоа ќе го побара. Периодичниот извештај на секоја држава дава преглед за мерките што ги има преземено државата во насока на имплементација на одредбите на Конвенцијата, но претставува и основа за креирање на понатамошни политики за унапредување на еднаквоста меѓу жените и мажите.

Комитетот го разгледува извештајот и писмено упатува листа на прашања до државата. Потоа Комитетот ги разгледува извештајот и одговорите на прашањата низ процес на конструктивен дијалог со државата. Во текот процесот, Комитетот ги разгледува и извештаите во сенка подготвени од страна на невладините организации, како и агенциите на ОН, кои всушност претставуваат алтернативен извор на податоци за состојбите во државата во однос на правата на жените. На крајот на секој циклус, Комитетот подготвува заклучни коментари, во кои се дава преглед на позитивните и негативните аспекти во однос на имплементацијата на Конвенцијата, но и препораки во насока на унапредување на имплементацијата на Конвенцијата. Со цел да се овозможи зајакната имплементација на заклучните коментари, Комитетот бара од државата-членка да обезбеди нивна навремена и широка дистрибуција до сите релевантни чинители.

Со цел да се овозможи ефективна заштита на правата на жените и девојчињата загарантирани со ЦЕДАВ, како и да се зајакне имплементацијата на ЦЕДАВ, на 6 октомври 1999 година Генералното собрание на ОН го усвои Факултативниот протокол кон Конвенцијата⁸.

Факултативниот протокол ја надополнува Конвенцијата и овозможува две жалбени постапки преку Комитетот ЦЕДАВ: (1) постапка за претставки и (2) постапка на истрага:

- Постапката за претставки (Communication Procedure) овозможува жената која е жртва или други индивидуалци или групи на поединци во име на жртвата, да поднесат претставка до Комитетот во случаи на наводни повреди на правата утврдени со Конвенцијата;
- Постапката на истрага (Inquiry Procedure) овозможува Комитетот да иницира истрага кога ќе добие веродостојни информации што укажуваат на сериозни или системски повреди на правата утврдени во Конвенцијата.

Единствено државите-членки на Конвенцијата може да го ратификуваат и Факултативниот протокол. Факултативниот протокол не дозволува можност за резерви, но сепак државите потписнички на Факултативниот протокол може да изјават дека не ја прифаќаат надлежноста на Комитетот да спроведе постапка на истрага.

За да се поднесе претставка до Комитетот, треба да се исполнети повеќе критериуми, вклучувајќи и да се исцрпени сите ефективни домашни правни лекови и да се поднесе во рок од шест месеци од исцрпување на сите домашни правни лекови⁹. Откако Комитетот ќе оцени дека критериумите за допуштеност (admissibility criteria) се исполнети, отпочнува процес на разгледување на основаноста на жалбата. Во текот на процесот се одвива комуникација меѓу Комитетот, државата-членка и подносителката/подносителите на претставката. Врз основа на информациите со кои располага, Комитетот може да побара и преземање на итни мерки за заштита на жртвата од страна на државата-членка во која било фаза во текот на процесот.

Доколку Комитетот смета дека државата-членка е одговорна за повредите на правата кои се наведени во претставката, тој подготвува препораки до државата кои се конечни, но не и правно обврзувачки. Препораките може да вклучуваат: (1) реституција, компензација, рехабилитација или други правни лекови за жртвата/ите; (2) чекори за прекинување на тековните прекршувања против жртвата/ите; (3) препораки за законски реформи и измени во политиките и програмите кои се во спротивност со Конвенцијата; (4) чекори за да се спречи повторувањето на повредата/ите¹⁰. Иако препораките не се правно обврзувачки, Комитетот, преку

8 Факултативен протокол кон Конвенцијата за елиминирање на сите форми на дискриминација врз жените

9 Хелсиншки комитет за човекови права на Република Македонија (2019), Прирачник за примена на Факултативниот протокол на Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација врз жените (автори Штерјова Симоновиќ Х., Стоиленовска Т.), Скопје

10 International Women's Rights Action Watch Asia Pacific Publication, (2008), Our Rights are not Optional

своите механизми, влијае врз државата да ги спроведе препораките.

Во однос на иницирање на постапка на истрага, не постојат специфични правила за доставување на информации до Комитетот. Информациите за широко распространети, сериозни и системски повреди на правата на жените може да се достават до Комитетот, во пишана форма, но и усно. Информациите може да бидат доставени и од поедници или групи на поедници кои не се директно жртви на повреди на одредени права, дури и кога тие немаат директна релација со конкретната држава-членка. Исто така Комитетот не мора да добие специфично барање за иницирање на постапка на истрага, доволно е само да располага со веродостојни информации за сериозни или системски повреди на права на жените. Комитетот може да користи информации од извештаи од ОН, невладини организации, медиуми и сл.

Откако Комитетот ќе ги оцени информациите како веродостојни, назначува еден или повеќе свои членови да ја спроведат истрагата. Во текот на постапката на истрага, Комитетот ја повикува државата да соработува, а доколку Комитетот се одлучи да ја посети државата, тогаш мора да обезбеди дозвола од државата-членка. Наодите од истрагата Комитетот ги презентира во форма на заклучоци и препораки кои може да вклучуваат (1) адресирање на системски и широко распространети повреди; (2) мерки за борба против структурните причини за дискриминација врз жените; (3) широк спектар на препораки за постигнување еднаквост меѓу жените и мажите¹¹. Комитетот преку користење на постоечките механизми врши влијание врз државата за спроведување на препораките.

Република Северна Македонија ја ратификуваше Конвенцијата, по пат на сукцесија, во 1994 година, а Факултативниот протокол кон Конвенцијата е ратификуван од државата во 2003 година. Република Северна Македонија досега има поднесено иницијален извештај и шест периодични извештаи.

11 Ибид.

4. ПРЕПОРАКИ НА КОМИТЕТОТ ЦЕДАВ

Комитет за елиминација на дискриминацијата врз жените во Заклучните коментари за шестиот периодичен извештај на државата (2018)¹² препорачува:

УЧЕСТВО ВО ПОЛИТИЧКИОТ И ЈАВНИОТ ЖИВОТ

- Да усвои стратегии и програми за да се олесни и промовира вклученоста на жените во политичкиот и јавниот живот, особено жените што припаѓаат на ранливите групи, вклучувајќи и нивно обукување за лидерство, водење кампањи и зголемување на бројот на поддржувачи во изборните единици со цел да ги подготват за избори;
- Да промовира еднакво учество на жените во процесите на донесување одлуки на сите нивоа во јавниот и приватниот сектор и да обезбеди жените Ромки, жените од руралните средини и особено жените со попреченост, да имаат пристап до позициите и механизмите за донесување одлуки во јавните институции како што се Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство;
- Систематски да прибира податоци за следење на напредокот на застапеноста на жените во политичкиот и јавниот живот.

¹² Комитет за елиминација на дискриминацијата врз жените (2018), Заклучни коментари за шестиот периодичен извештај на поранешната Југословенска Република Македонија (CE-DAW/C/MKD/CO/6)

5. УЧЕСТВОТО НА ЖЕНИТЕ РОМКИ ВО ЈАВНИОТ И ПОЛИТИЧКИ ЖИВОТ

ПРЕГЛЕД НА СОСТОЈБАТА

Согласно ЦЕДАВ¹³, државите членки ги преземаат сите мерки за отстранување на дискриминацијата на жените во политичкиот и јавниот живот на земјата, а посебно се должни да го обезбедат, под еднакви услови како и на мажите, правото на жените да гласаат на избории да бидат избирани, да учествуваат во креирањето и спроведувањето на владината политика и да заземаат раководни положби и да ги вршат сите јавни функции на сите нивоа на власт и да учествуваат во работата на невладините организации и здруженија.

Во насока на подобрување на степенот на вклученост на жените во политиката значајно е да се спомене дека Изборниот Закон предвидува дека на кандидатските листи за пратеници и за членови на општината и Градот Скопје најмалку 40 проценти од кандидатите треба да припаѓаат на помалку застапениот пол и тоа на секои три места најмалку едно место му припаѓа на помалку застапениот пол и дополнително уште најмалку по едно место на секои десет места.

Застапеноста на жените во локалните совети по изборите во 2017 година е 415 жени советнички од вкупно 1.388 избрани советници во единиците на локалната самоуправа (29,8%)¹⁴. Застапеноста на жените во Собранието на РСМ по парламентарните избори 2020 е 35.83 (43 жени).

Ромската жена никогаш не била дел од парламентарниот состав избрана од страна на Ромските политички партии и жената Ромка, од осамостојувањето никогаш не била претседателна Ромска политичка партија¹⁵. Исто така според истражувањето спроведено од РОЖМ ДАЈА – Куманово и КХАМ -Делчево во 2016, од анализа на податоци добиени за две ромски политички партии (ПИР и ПЦЕР), може да се заклучи дека жените речиси двојно помалку се членови во партијата (околу 30%)¹⁶.

Во однос на учеството на жените Ромки во Собранието на РСМ, од осамостојувањето на државата па се до денес имало само две пратенички Ромки, Љатифа Шиковска и Ѓулистана Марковска. Ѓулистана Марковска била пратеник во Собранието на РМ во мандатниот период од 1990 до 1994 година. Љатифа Шиковска стана пратеник во Собранието на РСМ во 2020 година.

Во однос на учеството на жени Ромки во советите на општините, Со-

13 Конвенција за елиминирање на сите форми на дискриминација на жените

14 Фондација за демократија на Вестминстер Северна Македонија (2019), Политичкото учество на жените во Северна Македонија

15 Ромска организација на жените од Македонија ДАЈА – Куманово и КХАМ -Делчево (2016), Јавно и политичко учество на жените Ромки

16 Ибид.

ветот на општина Шуто Оризари (општина со најголем број ромско население), од вкупно 19 советници, шест се жени Ромки и за прв пат жена Ромка, Фатима Османовска е претседателката на Советот на општината.

Во однос на учеството на жени на раководни позиции, жената Ромка е многу малку застапена во органите на државната управа, со вкупно 324 вработени Роми од кои 67% се мажи, а само 33% се жени, а од вкупно 10 раководни позиции само 3 припаѓаат на жената Ромка¹⁷. Перцепција на жените Ромки вработени во јавните институции е дека се дискриминирани во однос на работните позиции и институциите не нудат исти можности за жените и мажите¹⁸.

Во РСМ неколку препознатливи граѓански организации, кои пред се делуваат во доменот на унапредување на човековите права со фокус на правата на децата и правата на жените, имаат жени Ромки како претседателки или извршни директорки.

17 Ромска организација на жените од Македонија ДАЈА – Куманово и КХАМ -Делчево (2016),
Јавно и политичко учество на жените Ромки

18 Ромска организација на жените од Македонија ДАЈА – Куманово и КХАМ -Делчево (2016),
Јавно и политичко учество на жените Ромки

НАОДИ ОД ФОКУС ГРУПА

Во однос на учеството на жените Ромки во политиката, од разговорите со фокус групите може да се констатира дека учеството на жените Ромки во политичките партии е многу ниско. Исто така во штабовите на политичките партии речиси и да нема жени, таму доминираат машките членови на заедницата.

Рестриктивните социјални норми претставуваат сериозна бариера за учество на жените Ромки во политичкиот живот. Сферата на политиката сеуште се доживува како сфера која им припаѓа на машките членови на заедницата. Исто така, обврските во домот, грижата за семејството и децата се основни пречки за активно вклучување на жените Ромки во политиката. Традиционалната поделба на улогите меѓу мажите и жените и оптовареноста со домашните обврски е сериозна бариера за вклучување во политичките партии.

Во разговорите со фокус групите, исто така беше посочено дека во политичките партии почесто се вклучуваат жени Ромки кои имаат повисоко ниво на образование, средно или високо и вклучувањето во политиката во најголема мера се доживува како можност за вработување. Дел од жените пак сметаат дека дискриминацијата врз основа на политичка припадност е многу присутна во општеството и тоа ги одвраќа активно да се вклучат во политичките партии.

Жените Ромки посочија дека генерално жените Ромки не доволно ги следат програмите на политичките партии и на избори многу често гласот го даваат на онаа политичка партија која ќе им биде сугерирана од машките членови на семејството. Во ромската заедница сеуште е присутно семејното гласање.

ЗАКЛУЧОЦИ

- Учеството на жените Ромки на раководни позиции во органите на државната управа сеуште е на ниско ниво. Нееднаквиот третман и дискриминацијата врз жената Ромка на работно место се едни од причините за ниска застапеност на жените Ромки на раководни позиции.
- Учеството на жените Ромки во политичките партии е ниско. Во патријархалната ромска заедница политиката сеуште се доживува како „машка“ сфера во која доминираат машките членови на заедницата. Како резултат на рестриктивните социјални норми, товарот за грижа за домот и семејството во патријархалната ромска заедница сеуште паѓа на плеќите на жената и тоа претставува сериозна бариера за активно вклучување на жените во политичките партии.
- Жените Ромки многу често ги перцепираат политичките партии како механизам за полесно да се дојде до вработување. Тие не доволно ги следат програмите на политичките партии и на избори често гласот го даваат на онаа политичка партија која ќе им биде сугерирана од машките членови на семејството.
- Жените Ромки речиси не се вклучени и речиси и да не се запознаени со механизмите за вклучување во процесите на донесување на одлуки на локално ниво.

ПРЕПОРАКИ

- Потребни се интензивни активности на терен, кои ќе се спроведуваат во соработка со граѓанските организации со цел зајакнување на ромските жени за човекови права, родова рамноправност и недискриминација. ЦЕДАВ, нејзиниот Факултативен протокол и општите препораки на Комитетот треба да се промовираат меѓу жените Ромки, но и меѓу невладините организации.
- Потребни се активности за зајакнување на капацитетите на жените Ромки за лидерство, застапување и вмрежување;
- Потребни се активности на терен со цел политичко зајакнување на жените Ромки, со фокус на младите жени.
- Потребни се активности на терен, кои ќе се спроведуваат во соработка со граѓанските организации со цел предизвикување на рес-триктивните социјални норми присутни во ромската заедница, кои претставуваат сериозна пречка за вклучување на жените во политичките партии. Во активностите треба да се вклучуваат и машките членови на заедницата.
- Потребни се активности за зајакнување на капацитетит на ромските политички пари за родова рамноправност и во оваа насока развивање на родово сензитивни политики.

The image features a stylized logo in a light purple color. The letters 'MRC' are rendered in a bold, blocky, sans-serif font. Below the 'MRC', the number '70' is written in a similar blocky style, and the word 'years' is written in a cursive, script font. The entire logo is centered on a white, wavy-edged background that resembles a stylized globe or a wave. The background is framed by dark blue and purple wavy borders at the top and bottom.

MRC
70 years